

SXEDIO.721

29.11.63: Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΥΠΟΒΑΛΛΕΙ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΠΟ 13 ΣΗΜΕΙΑ ΓΙΑ ΑΛΛΑΓΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ, ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΟΙ ΘΕΩΡΗΣΑΝ ΩΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ

Στις 29 Νοεμβρίου 1963 ο Πρόεδρος Μακάριος υπέβαλε στον αντιπρόεδρο Φαζίλ Κουτσιούκ τις προτάσεις του για αλλαγές στο Σύνταγμα, ώστε αυτό να καταστεί, όπως πίστευε πιο εύρυθμο και να εκλείψουν οι συνεχείς προστριβές.

Με τις προτάσεις Μακαρίου αφαιρούνταν, ωστόσο, σημαντικές εξουσίες του Τουρκοκύπριου Αντιπροέδρου και των Τούρκων βουλευτών, που ήταν αδύνατο να γίνουν αποδεκτές.

Μεταξύ άλλων ο Πρόεδρος Μακάριος ζητούσε κατάργηση τριών σημαντικών εξουσιών των τουρκοκυπρίων: Του Βέτο του αντιπροέδρου, της συνταγματικής πρόνοιας για χωριστή πλειοψηφία στην ψήφιση νόμων από τη Βουλή και της συνταγματικής πρόνοιας για καθιέρωση χωριστών δήμων στις κυριότερες πόλεις και αντικατάσταση της πρόνοιας του Συντάγματος για συμμετοχή των Ελλήνων και Τούρκων στη δημόσια υπηρεσία, την αστυνομία και το στρατό σύμφωνα με την αναλογία του πληθυσμού (80:20) και όχι με 70:30.

Τα δικαιώματα αυτά ήσαν πολύ σημαντικά για τους Τουρκοκύπριους, χάρις το γεγονός ότι δεν ήθελαν να αλλάξουν ούτε ένα "ιώτα" στις πρόνοιες του συντάγματος και τις εξουσίες που τους είχαν παραχωρηθεί με το Σύνταγμα.

Η ενέργεια αυτή του Μακαρίου χαρακτηρίστηκε από τους τουρκοκύπριους ως ισοδυναμούσα με "πολιτικό πραξικόπημα", ενώ από πολλούς συγγραφείς ως ένα από τα μεγάλα λάθη του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου- αν όχι το μεγαλύτερο που διέπραξε στην όλη

σταδιοδρομία του.

Γιατί όμως ο Μακάριος, προχώρησε στις συνταγματικές του προτάσεις προς τους Τούρκους;

Ο Γλαύκος Κληρίδης στην κατάθεση του επισημαίνει:

"Απ' τη στιγμή που ο Μακάριος απέτυχε στη συνδιάσκεψη του Λονδίνου να αφαιρέσει τα αρνητικά στοιχεία των συμφωνιών της Ζυρίχης, την οποία υπέγραψε για να μπει τέλος στην αποικιακή εξουσία, πήρε την απόφαση ότι μετά την ανεξαρτησία, είτε με τη συγκατάθεση της τουρκοκυπριακής πλευράς είτε μονομερώς με διεθνή υποστήριξη, θα απήλλαξε τους Ελληνοκυπρίους και τον εαυτό του από τα αρνητικά στοιχεία των συμφωνιών- και για το Μακάριο όλα τα υπερβολικά δικαιώματα που δόθηκαν στη μειονότητα συνιστούσαν αρνητικά στοιχεία."

Συνοπτικά με τις προτάσεις του ο Πρόεδρος Μακάριος ζητούσε:

1. Κατάργηση του δικαιώματος βέτο του Προέδρου και του αντιπροέδρου.

2. Ο αντιπρόεδρος να εκπροσωπεί και αντικαθιστά τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας σε περίπτωση προσωρινής απουσίας του ή αδυναμίας του να εκτελεί τα καθήκοντά του και όχι ο Πρόεδρος της Βουλής.

3. Ο Πρόεδρος και ο αντιπρόεδρος της Βουλής (Ελληνας και Τούρκος αντίστοιχα) να εκλέγονται από όλο το σώμα της Βουλής και όχι ο μὲν Πρόεδρος της Βουλής από τους Έλληνες βουλευτές και ο αντιπρόεδρος από τους Τούρκους βουλευτές.

4. Ο Αντιπρόεδρος της Βουλής να εκπροσωπεί και αντικαθιστά τον Πρόεδρο της Βουλής σε περίπτωση προσωρινής απουσίας του ή αδυναμίας του να εκτελεί τα καθήκοντά του.

5. Κατάργηση της συνταγματικής πρόνοιας για χωριστή πλειοψηφία στην ψήφιση νόμων από τη Βουλή.

6. Κατάργηση της συνταγματικής πρόνοιας για καθιέρωση χωριστών δήμων στις κυριότερες πόλεις.

7. Κατάγηση της συνταγματικής πρόβλεψης για εκδίκαση υποθέσεων των Ελλήνων από Ελληνες δικαστές και των Τούρκων από Τούρκους δικαστές και των μικτών διακαστηρίων όταν οι διάδικοι είναι Ελληνες και Τούρκοι.

8. Κατάργηση της διάκρισης των σωμάτων ασφαλείας σε Αστυνομία και Χωροφυλακή και προσθήκη πρόνοιας με την οποία να προβλέπεται ότι σε περίπτωση που ο αρχηγός της Αστυνομίας θα είναι Έλληνας ο υπαρχηγός θα είναι Τούρκος και αντίστροφα.

9. Η αριθμητική δύναμη των δυνάμεων ασφαλείας και του στρατού να καθορίζεται με Νόμο και όχι με συμφωνία του Προέδρου και του Αντιπροέδρου.

10. Η αναλογία συμμετοχής Ελλήνων και Τούρκων στη δημόσια υπηρεσία, την αστυνομία και το στρατό να γίνεται κατ' αναλογία πληθυσμού.

12. Οι αποφάσεις της επιτροπής δημόσιας υπηρεσίας να λαμβάνονται με απλή πλειοψηφία.

13. Κατάργηση της ελληνικής κοινοτικής συνέλευσης.

Αναλυτικότερα τα **13** σημεία που πρότεινε ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος με τις επεξηγήσεις όπως τις παρέθετε έχουν ως εξής (Γλαύκου Κληρίδη "Η κατάθεση μου" σελίδα **191**):

Υποδεικνυόμενα μέτρα για τη διευκόλυνση της ομαλής λειτουργίας του κράτους και την απομάκρυνση ορισμένων αιτιών διακοινοτικής τριβής.

Το σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, στην παρούσα μορφή του, δημιουργεί πολλές δυσκολίες στην ομαλή διακυβέρνηση του κράτους και εμποδίζει την ανάπτυξη και πρόοδο της χώρας. Περιέχει πολλές ιδιόρρυθμες προβλέψεις που αντιμάχονται δεθνώς αποδεκτές δημοκρατικές αρχές και δημιουργεί

αφορμές τριβής μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων.

Κατά τη συνδιάσκεψη του **Lancaster House** το Φεβρουάριο του **1959**, στην οποία είχα προσκληθεί να συμμετάσχω ως ηγέτης των Ελληνοκυπρίων, προέβαλα αρκετές αντιρρήσεις και εξέφρασα σφοδρές επιφυλάξεις για ορισμένους όρους της συμφωνίας, στην οποία κατέληξαν η ελληνική και η τουρκική Κυβέρνηση και υιοθέτησε η Βρετανική. Προσπάθησα πολύ να μεταβάλω ορισμένους τουλάχιστον από τους όρους αυτής της συμφωνίας. Απέτυχα, όμως, στην προσπάθεια μου και αντιμετώπισα το δίλημμα ή να υπογράψω τις συμφωνίες ως είχαν ή να τις απορρίψω με όλες τις σοβαρές συνέπειες που θα προέκυπταν. Κάτω απ αυτές τις συνθήκες, δεν είχαν άλλη επιλογή από την υπογραφή της συμφωνίας. Αυτή την πορεία μου επέβαλε η αναγκαιότητα.

Η εμπειρία τριών ετών από τη μέρα λειτουργίας του συντάγματος, το οποίο βασίσθηκε στις συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου, είχε κάνει φανερή την ανάγκη αναθεώρησης μερικών τουλάχιστον προνοιών που εμποδίζουν την ομαλή λειτουργία και ανάπτυξη του κράτους.

Πιστεύω ότι η πρόθεση εκείνων που χάραξαν τη συμφωνία στη Ζυρίχη ήταν να δημιουργήσουν ένα ανεξάρτητο κράτος στο οποίο τα συμφέροντα της τουρκικής κοινότητας, θα ήσαν διασφαλισμένα, αλλά δεν ήταν πρόθεση τους να θιγεί ή να εμποδισθεί η ομαλή λειτουργία και ανάπτυξη της χώρας, όπως έχει συμβεί πράγματι.

Μια από τις συνέπειες των δυσκολιών που δημιουργήθηκαν από ορισμένες συνταγματικές πρόνοιες, είναι ότι εμποδίζεται η μέσα σε πνεύμα κατανόησης και φιλίας συνεργασία Ελλήνων και Τούρκων της Κύπρου, υπονομεύονται οι μεταξύ τους σχέσεις και αναγκάζονται να απομακρύνονται αντί να προσεγγίσει η μια κοινότητα των άλλη, προς ζημία της

ευημερίας ολοκλήρου του Κυπριακού λαού.

Η κατάσταση αυτή μου προκαλεί, ως προέδρου του κράτους, μεγάλη ανησυχία. Είναι αναγκαίο να αντιμετωπισθούν ορισμένες παο τις δυσκολίες με την απομάκρυνση μερικών τουλάχιστον από τα εμπόδια στην ομαλή λειτουργία και ανάπτυξη του κράτους.

Προς τον σκοπό αυτό, περιγράφω παρακάτω τα άμεσα μέτρα που προτείνω να ληφθούν:

1. Να εγκαταλειφθεί το δικαίωμα βέτο του προέδρου και του αντιπροέδρου της Δημοκρατίας.

Το δικαίωμα βέτο που κατά το σύνταγμα της Δημοκρατίας δίδεται στον πρόεδρο και τον αντιπρόεδρο μπορεί να ακσηθεί χωριστά από τον καθένα εναντίον:

α) Νόμων ή αποφάσεων της Βουλής των αντιπροσώπων σχετικών με τις εξωτερικές υποθέσεις, την άμυνα και την ασφάλεια, και

β) αποφάσεων του υπουργικού συμβουλίου σχετικών με τις εξωτερικές υποθέσεις, την άμυνα και την ασφάλεια.

Είναι ένα δικαίωμα τελικού βέτο, και, κατά συνέπεια, διαφορετικό από κάθε άλλο μέτρο που προσφέρουν ορισμένα συντάγματα, με το οποίο ο Πρόεδρος της χώρας έχει δικαίωμα περιορισμένου βέτο με την έννοια ότι δικαιούται να μην επικυρώσει αμέσως ένα νόμο, αλλά να τον επιστρέφει για αναθεώρηση.

Το σύνταγμα της Κύπρου έχει βασισθεί στο δόγμα της διάκρισης των εξουσιών σε εκτελεστική και νομοθετική. Η ισορροπία μεταξύ τους πρέπει να διατηρείται προσεκτικά και να αποφεύγεται κάθε τριβή, αν θέλουμε να λειτουργεί. Το δικαίωμα βέτο υπερβαίνει τις συνεπαγόμενες αρχές και μπορεί να φέρει τον πρόεδρο και τον αντιπροεδρο σε άμεση αναμέτρηση με τη νομοθετική εξουσία.

Η άσκηση του δικαιώματος βέτο είναι αρνητική εξουσία με την έννοια ότι δεν διεκολύνει τον

πρόεδρο ή τον αντιπρόεδρο να λάβουν αποφάσεις, αλλά τους δίνει την εξουσία να εμποδίσουν την εφαρμογή μιας απόφασης του υπουργικού συμβουλίου ή της βουλής των αντιπροσώπων σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής, άμυνας και ασφάλειας. Είναι προφανές ότι δεν μπορεί να θεωρηθεί εξουσία που προσφέρει στον πρόεδρο και τον αντιπρόεδρο την ευκαιρία να αντιμετωπίσουν μια υπάρχουσα κατάσταση με εποικοδομητικό τρόπο.

Μεγαλύτερες δε ακόμα δυσκολίες προκαλεί το γεγονός ότι το δικαίωμα βέτο δεν έχει δοθεί σε ένα μόνο άτομο, αλλά σε δυο, τον πρόεδρο και τον αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας, αυξάνοντας έτσι τις ευκαιρίες να δημιουργηθεί αδιέξοδο. σχετικό παράδειγμα είναι η χρήση του βέτο από τον αντιπρόεδρο στο ζήτημα της σύνθεσης των μονάδων του στρατού της Δημοκρατίας.

Κατά το σύνταγμα, ο στρατός της Δημοκρατίας πρέπει να απαρτίζεται από **60%** Έλληνες και **40%** Τούρκους. Το υπουργικό συμβούλιο αποφάσισε κατά πλειοψηφία ότι η οργανωτική δομή του στρατού πρέπει να βασίζεται γενικώς σε μικτές μονάδες που θα αποτελούνται από Έλληνες και Τούρκους. Ο αντιπρόεδρος, ο οποίος ήθελε να βασίζεται η δομή σε χωριστές μονάδες Ελλήνων και Τούρκων, άσκησε το δικαίωμα του βέτο και της ανωτέρω απόφασης του υπουργικού συμβουλίου, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει απόφαση σ αυτό το θέμα και ο στρατός να είναι ανύπαρκτος.

Στην περίπτωση του στρατού η ζημιά δεν ήταν μεγάλη εφ όσον είναι αμφίβολο αν μπορεί πράγματι η Δημοκρατία να ανθέξει επί του παρόντος τη διεύρυνση του σε **2.000** άνδρες και ν αντιμετωπίσει συγχρόνως το βαρύ φορτίο της οικονομικής ανάπτυξης και της επέκτασης των εκπαιδευτικών και κοινωνικών υπηρεσιών. Αλλά είναι εύκολο να προβλεφθούν καταστάσεις όπου η άσκηση του βέτο μπορεί να έχει ως

αποτέλεσμα πιο μακροπρόθεσμους και βλαβερούς αντικτύπους.

Συνεπώς, το δικαίωμα βέτο, πρέπει να εγκαταλειφθεί και αντ' αυτού να βασισθούμε στις συνταγματικές πρόνοιες περί αναπομπής νόμων και αποφάσεων για αναθεώρηση, καθώς και στις διάφορες άλλες διασφαλίσεις.

2. Ο αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας να μπορεί να αντικαθιστά τον πρόεδρο σε περίπτωση προσωρινής απουσίας του ή αδυναμίας του να εκτελέσει τα καθήκοντά του.

Κατά τις προβλέψεις του συντάγματος, ο αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας δεν αντικαθιστά τον πρόεδρο σε περίπτωση απουσίας του ή αδυναμίας του να ενεργήσει, αλλά αυτό το κάνει ο πρόεδρος της Βουλής των αντιπροσώπων.

Η πρόβλεψη αυτή δημιούργησε την εντύπωση ότι ένα άτομο που ανήκει στην τουρκική κοινότητα δεν μπορεί να αντικαταστήσει άλλο σε μια θέση ή φύση της οποίας φέρει ευθύνες για την Κύπρο συνολικά. Δημιουργεί μια κατάσταση όπου, όταν απουσιάζει ο πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο αντιπρόεδρος αγνοείται και ο πρόεδρος της βουλής προωθείται πάνω απ' αυτόν.

Πρακτική συνέπεια είναι να παρεμποδίζεται η συνέχιση της ομαλής λειτουργίας της εκτελεστικής εξουσίας. Ο αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας είναι μέλος του εκτελεστικού, συμμετέχει στις συσκέψεις του υπουργικού συμβουλίου, γνωρίζει τις αιτίες και τη βάση των αποφάσεων που λαμβάνονται και είναι συνεπώς, σε πολύ καλύτερη θέση να συνεχίσει την εφαρμογή αυτών των αποφάσεων από τον πρόεδρο της Βουλής των αντιπροσώπων, ο οποίος δεν είναι μέλος του εκτελεστικού και στον οποίο πέφτει αιφνιδίως το βάρος να ενεργήσει ως επικεφαλής του εκτελεστικού.

Γ' αυτούς ακριβώς του λόγους, ο αντιπρόεδρος πρέπει να αντικαθιστά τον πρόεδρο της Δημοκρατίας

κατά την προσωρινή απουσία του ή αδυναμία του να εκτελέσει τα καθήκοντά του.

Ως αποτέλεσμα του νέου **status** του αντιπροέδρου, πρέπει να γίνουν ορισμένες συνεπακόλουθες ή σχετικές αναθεωρήσεις.

3. Ο Έλληνας πρόεδρος της Βουλής των αντιπροσώπων και ο Τούρκος αντιπρόεδρος να εκλέγονται από τη βουλή συνολικά κι όχι όπως επί του παρόντος ο πρόεδρος από τους Έλληνες βουλευτές και ο αντιπρόεδρος από τους Τούρκους.

Κατά το σύνταγμα, ο πρόεδρος της Βουλής των αντιπροσώπων, ο οποίος πρέπει να είναι Έλληνας εκλέγεται από τους Έλληνες μέλη της Βουλής και ο αντιπρόεδρος, ο οποίος πρέπει να είναι Τούρκος, εκλέγεται από τους Τούρκους μέλη της βουλής. Επιπλέον, ο Τούρκος αντιπρόεδρος δεν μπορεί να αντικαταστήσει τον πρόεδρο όταν αυτός απουσιάζει προσωρινά ή αδυνατεί να εκπληρώσει τα καθήκοντά του.

Η λειτουργία του προέδρου της Βουλής, ο οποίος προεδρεύει ολόκληρης της συνελεύσεως, είναι λειτουργήμα που φέρει ευθύνη για τη βουλή συνολικά και όχι για ένα ιδιαίτερο τμήμα της. Είναι, συνεπώς, ανάρμοστο ότι η εκλογή του προέδρου της βουλής γίνεται μόνο από τους Έλληνες βουλευτές. Απ όσα γνωρίζουμε, δεν υπάρχει άλλο σύνταγμα κατά το οποίο ο πρόεδρος της νομοθετικής συνελεύσεως εκλέγεται από ένα μόνο τμήμα της.

Η συμμετοχή βουλευτών και των δυο κοινοτήτων στην εκλογή του προέδρου της Βουλής θα δημιουργήσει επίσης συνθήκες, οι οποίες θα εκπαιδεύσουν βαθμιαία τις δυο κοινότητες να συνεργάζονται στην εκλογή ατόμων σε πολιτικά αξιώματα. Θα οδηγήσει τους Έλληνες και τους Τούρκους βουλευτές σε στενότερη επαφή με το αξίωμα του προέδρου της Βουλής και θα διευκολύνει την επίλυση προβλημάτων που αναφύονται

κατά την εξέταση νομοθετικών μέτρων.

Για τους ειδικούς λόγους, ο αντιπρόεδρος της βουλής πρέπει να εκλέγεται από τη βουλή συνολικά κι όχι από τους Τούρκους βουλευτές μόνο.

4. Ο αντιπρόεδρος της βουλής των αντιπροσώπων να αντικαθιστά τον πρόεδρο της βουλής σε περίπτωση προσωρινής απουσίας του ή αδυναμίας του να εκτελέσει τα καθήκοντά του.

Κατά το σύνταγμα, ο αντιπρόεδρος της βουλής δεν μπορεί να αντικαταστήσει τον πρόεδρο της. Σε περίπτωση προσωρινής απουσίας ή αδυναμίας του προέδρου της βουλής, τα καθήκοντά του ανατίθενται στον αρχαιότερο Έλληνα βουλευτή ή στον Έλληνα βουλευτή που θα αποφασίσουν οι Έλληνες μέλη της βουλής. Στην περίπτωση του αντιπροέδρου τα καθήκοντά του αναλαμβάνονται από τον αρχαιότερο Τούρκο βουλευτή ή από τον Τούρκο βουλευτή που θα αποφασίσουν οι Τούρκοι μέλη της βουλής.

Το γεγονός ότι ο αντιπρόεδρος, ουδέποτε προΐσταται της βουλής και ποτέ δεν αντικαθιστά τον πρόεδρο, δημιουργεί μια κατάσταση όπου κανείς τους δεν αισθάνεται ότι έχει ευθύνες για το σύνολο της βουλής, οι δε Έλληνες βουλευτές αισθάνονται ότι δεν έχουν ευθύνες ή υποχρεώσεις απέναντι στον αντιπρόεδρο.

Εκτός του γεγονότος ότι η πρόνοια αυτή του συντάγματος τείνει να δείξει ότι ο αντιπρόεδρος είναι εικονικός, επηρεάζει επίσης τη ομαλή λειτουργία της βουλής. Υπάρχει περίπτωση ο αρχαιότερος Έλληνας ή Τούρκος βουλευτής να μην είναι κατάλληλα πρόσωπα να ενεργήσουν ως πρόεδρος και αντιπρόεδρος της βουλής. Αν, από την άλλη πλευρά, οι Έλληνες ή οι Τούρκοι βουλευτές ορίζουν άλλους Έλληνες και Τούρκους βουλευτές να ενεργούν ως πρόεδρος και αντιπρόεδρος, αντιστοίχως, με αποφάσεις που λαμβάνονται κατά περίπτωση, δε θα

υπάρχει έμπειρος προσωρινός πρόεδρος ή αντιπρόεδρος για να αναλάβει σε μια δεδομένη στιγμή.

Τέλος, λόγω της ανυπαρξίας μονίμου αντιπροπρέδρου της βουλής που θα δικαιούται να αντικαταστήσει τον πρόεδρο, δεν υπάρχει κανείς εξοικειωμένος με την εργασία που απαιτείται είτε προς τις πολιτικές πλευρές των λειτουργιών του προέδρου είτε προς τα καθήκοντα που συνδέονται με τη διοίκηση της βουλής.

5. Να καταργηθούν οι συνταγματικές πρόνοιες που επιβάλλουν χωριστές πλειοψηφίες για τη θέσπιση ορισμένων νόμων από τη βουλή των αντιπροσώπων.

Το σύνταγμα προνοεί ότι για κάθε νόμο που επιβάλλει φορολογία και κάθε νόμο που αφορά τους δήμους, όπως και για κάθε τροποποίηση στον εκλογικό νομο, απαιτούνται χωριστές πλειοψηφίες των παρόντων Ελλήνων και Τούρκων βουλευτών,.

Η πρόνοια αυτή καθαρά είναι αντίθετη προς όλες τις δημοκρατικές αρχές. Αποτέλεσμά της είναι ότι, ενώ ένας νόμος μπορεί να έχει εγκριθεί ομόφωνα από το υπουργικό συμβούλιο και να έχει λάβει τη συντριπτική πλειοψηφία της βουλής, εντούτοις μπει να απορριφθεί αν δεν λάβει τη χωριστή πλειοψηφία των παρόντων Ελλήνων ή Τούρκων βουλευτών.

Η Βουλή των αντιπροσώπων απαρτίζεται από **35** Έλληνες και **15** Τούρκους βουλευτές. Αν, παραδείγματος χάρη, **35** Έλληνες και **7** Τούρκοι βουλευτές ψηφίσουν υπέρ ενός νομοσχεδίου, δηλαδή **42** ψήφοι υπέρ το νομοσχέδιο μπορεί να απορριφθεί από **8** τουρκικές ψήφους. Ακόμα και **2** μόνο Τούρκοι βουλευτές μπορούν να απορρίψουν ένα νομοσχέδιο εάν οι παρόντες Τούρκοι βουλευτές είναι **3**.

Η πρόνοια αυτή παρεμποδίζει γενικά τη θέσπιση ζωτικής νομοθεσίας και καθυστερεί την ανάπτυξη της

χώρας. Συγκεκριμένα, έχει ήδη σοβαρές αρνητικές συνέπειες στο κράτος, επειδή εμποδίζει η καθυστερεί τη θέσπιση φορολογικής νομοθεσίας. Έτσι, σε μια περίπτωση, με την άσκηση του δικαιώματος χωριστών πλειοψηφιών, το κράτος έμεινε χωρίς καμιά φορολογική νομοθεσία επί αρκετούς μήνες.

Όταν αργότερα παρουσιάστηκε στη Βουλή ένα νομοσχέδιο για τη φορολογία εισοδήματος, οι Τούρκοι βουλευτές χρησιμοποίησαν πάλι το δικαίωμα τους για χωριστή πλειοψηφία για να το απορρίψουν, με αποτέλεσμα το κράτος να παραμένει χωρίς νόμο φορολογίας εισοδήματος.

Στην προσπάθεια να ελαχιστοποιηθούν οι βαριές συνέπειες της καταστάσεως που δημιουργήθηκε κατ' αυτόν τον τρόπο, έχει επινοηθεί ένα ανορθόδοξο σύστημα, με το οποίο θεσπίστηκε από τη βουλή ένας νόμος φορολογίας εισοδήματος για όσους δεν είναι πολίτες της Δημοκρατίας και δύο χωριστοί νόμοι φορολογίας εισοδήματος από τις κοινοτικές συνελεύσεις για τους Έλληνες και τους Τούρκους αντιστοίχως. Έτσι, η Δημοκρατία έχει τρία συστήματα φορολογίας εισοδήματος, τα οποία προκαλούν διοικητική απορρύθμιση και πολλές αντιδικίες.

Επιπλέον, εν όψει του γεγονότος ότι η Κυβέρνηση δεν έχει κανέναν έλεγχο των κοινωνικών συνελεύσεων, οποιαδήποτε στιγμή μια κοινοτική συνέλευση μπορεί να τροποποιήσει τη νομοθεσία της για τη φορολογία εισοδήματος και να δημιουργήσει έτσι ανυπολόγιστες δυσκολίες στον υπολογισμό του φόρου. Η ύπαρξη των τριών αυτών υπό χωριστό έλεγχο φορολογικών συστημάτων επιβάλλει χωριστό λογιστικό έλεγχο. Ο συνεπακόλουθος αργός ρυθμός υπολογισμού και είσπραξης του φόρου εισοδήματος ενθαρρύνει τη φοροδιαφυγή σε επίπεδα άγνωστα προηγουμένως στην Κύπρο.

Η εμπειρία έχει δείξει ότι το δικαίωμα χωριστών πλειοψηφιών δεν ασκήθηκε από τους

Τούρκους βουλευτές λόγω της διαφωνίας τους με τις προβλέψεις της φορολογικής νομοθεσίας που συζητήθηκε στη Βουλή. Οι Τούρκοι βουλευτές δεν χρησιμοποίησαν αυτό το δικαίωμα τους κατά των φορολογικών νομοσχεδίων επειδή διαφωνούσαν με τις προβλέψεις τους ούτε επειδή τα νομοσχέδια αυτά έκαναν διακρίσεις σε βάρος της κοινότητας τους, αλλά για ζητήματα άσχετα με τη φορολογική νομοθεσία.

Μια επιπλέον δυσκολία στη θέσπιση φορολογικής νομοθεσίας, που δημιουργείται από τις πρόνοιες περί χωριστών πλειοψηφιών, είναι το γεγονός ότι η φορολογία αυτού του τύπου, όταν υπβάλλεται στη Βουλή απαιτεί μήνες ολόκληρους μάταιων διαπραγματεύσεων.

Ακόμα κι αν υποθέσει κανείς ότι στο μέλλον θα γίνει συνετότερη χρήση του δικαιώματος χωριστών πλειοψηφιών, η εφαρμογή αυτής της διαδικασίας θα προκαλεί πάντοτε σοβαρές δυσκολίες. Ίσως μάλιστα δε θα επιτρέψει στην Κυβέρνηση να επιτύχει τη σωστή ανάπτυξη των άμεσων φόρων ως μέσο εξασφάλισης δημοσίων εσόδων αλλά και ως ενιαίο εργαλείο οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής. Καμιά κυβέρνηση δεν μπορεί να εφαρμόσει ένα πρόγραμμα ανάπτυξης αν δεν μπορεί επίσης να προγραμματίσει και να ελέγξει τους πόρους της.

Δεν υπάρχει καμιά απολύτως δικαιολογία για την πρόνοια των χωριστών πλειοψηφιών. Αν η πρόνοια αυτή αποσκοπούσε να είναι διασφάλιση κατά νομοθεσίας διακρίσεων, τότε είναι τελείως περιττή επειδή υπάρχουν άλλες πρόνοιες στο σύνταγμα που προσφέρουν ικανοποιητικές διασφαλίσεις και θεραπείες. Κάθε νόμος που κάνει διακρίσεις μπορεί να αμφισβητηθεί ενώπιον του συνταγματικού δικαστηρίου από τον αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας. Επιπλέον, το άρθρο 6 του συντάγματος προβλέπει ότι κανένας νόμος ή απόφαση της Βουλής δεν επιτρέπεται να κάνει διακρίσεις σε βάρος οποιασδήποτε από τις

δυσκοιονότητες, ή σε βάρος ενός ατόμου είτε προσωπικά είτε ως μέλους μιας κοινότητας. Κάθε πολίτης έχει το δικαίωμα που του δίνει το σύνταγμα να αμφισβητήσει οποιοδήποτε νόμο ή απόφαση, ο οποίος κάνει διακρίσεις κατά τρόπο που προσβάλλει άμεσα τα συμφέροντα του.

6. Να ιδρυθούν ενιαίοι δήμοι.

Το σύνταγμα προνοεί ότι πρέπει να δημιουργηθούν χωριστοί δήμοι στις πέντε κυριότερες πόλεις της Δημοκρατίας.

Η πρόνοια αυτή όχι μόνο δεν εξυπηρετεί κάποιον χρήσιμο σκοπό, αλλά θα αποδειχθεί επίσης ανεφάρμοστη.

Είναι αδύνατο να βρεθεί τρόπος καθορισμού των γεωγραφικών περιοχών και να δημιουργηθούν δήμοι βασισμένοι σε κοινωτικά κριτήρια κι αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι ποτέ προηγουμένως Έλληνες και Τούρκοι δεν σκέφθηκαν να ζουν σε χωριστές περιοχές.

Μια αντικειμενική εξέταση θα αποδείξει ότι υπάρχουν πολλές περιοχές στις οποίες Έλληνες και Τούρκοι ζουν δίπλα-δίπλα και ότι η ιδιοκτησία ακινήτων των δυο κοινοτήτων δεν ακολουθεί κάποιο πρότυπο κοινοτικών περιοχών. Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται εύκολα από τις προταθείσες αρχές που διατύπωσε ο αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας για τον καθορισμό των οδών που θα ενταχθούν τους ελληνικούς δήμους των οδών που θα ενταχθούν στους τουρκικούς. Ο αντιπρόεδρος πρότεινε τα εξής:

"Η πρόσοψη όλων των ιδιοκτησιών σε κάθε οδό θα μετρηθεί και αν το συνολικό μήκος των προσόψεων των ιδιοκτησιών που ανήκουν σε μέλη της ελληνικής κοινότητας είναι μεγαλύτερο σ αυτή την οδό, τότε η οδός αυτή θα εντάσσεται στον τομέα του ελληνικού δήμου. Η ίδια αρχή θα εφαρμόζεται στην περίπτωση

μιας οδού στην οποία το συνολικό μήκος των προσόψεων των ιδιοκτησιών που ανήκουν σε μέλη της τουρκικής κοινότητας είναι μεγαλύτερο".

Πρέπει να παρατηρηθεί ότι με αυτή τη πρόταση του ο αντιπρόεδρος προσπάθησε να βρει μια λύση διακρίνοντας την ιδιοκτησία βάσει κοινοτικών κριτηρίων χωρίς να λαμβάνει υπόψη τους ενοίκους των ιδιοκτησιών αυτών. Είναι αδιαφιλονίκητο γεγονός ότι υπάρχουν πολλές ιδιοκτησίες που ανήκουν σε Τούρκους και έχουν Έλληνες ενοίκους και το αντίθετο. Πολλές οδοί που συνορεύουν ή οδηγούν σε άλλες, θα ενταχθούν στην περιοχή του ενός ή του άλλου δήμου, κι έτσι οι δυο δημοτικές περιοχές που θα προκύψουν δεν θα έχουν καμιά χωροταξική συνοχή. Και μόνο αυτό το γεγονός αποδεικνύει το μη πραγματοποιήσιμο του διαχωρισμού των πόλεων σε χωριστές περιοχές με κοινοτικά κριτήρια.

Όμως, εκτός του γεγονότος ότι ο γεωγραφικός διαχωρισμός δεν είναι εφικτός, ο χωρισμός των δήμων θα είναι οικονομικά επιζήμιος στους δημότες. Θα υπάρχουν διπλές κοινοτικές υπηρεσίες και το κόστος τους θα γίνει τόσο ψηλό, που θα κάνει σχεδόν αδύνατη τη σωστή λειτουργία τους.

Η αδυναμία συμφωνίας για τις χωριστές περιοχές έγινε φανερή κατά τη διάρκεια των επί ένα ολόκληρο χρόνο συζητήσεων της συνταγματικής επιτροπής. Λόγω της αδυναμίας της συνταγματικής επιτροπής να καταλήξει σε συμφωνία, η ευθύνη ανατέθηκε στον πρόεδρο και τον αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας με την παρεμβολή του άρθρου 177 του συντάγματος, με το οποίο ο πρόεδρος και ο αντιπρόεδρος έχουν την εξουσία να προσδιορίσουν τα όρια των περιοχών κάθε δήμου. Εξαιτίας των παραπάνω δυσκολιών όμως, δεν κατόρθωσαν να καταλήξουν σε συμφωνία για τον καθορισμό αυτό.

Κατά τον όρο του άρθρου 183 (1) του συντάγματος, ο πρόεδρος και ο αντιπρόεδρος έχουν τη

δέσμευση, εντός μιας περιόδου τεσσάρων ετών από την ημέρα λειτουργίας του συντάγματος, να εξετάσουν το ερώτημα, εάν ο διαχωρισμός των δήμων στις πέντε κυριότερες πόλεις πρέπει να συνεχισθεί ή όχι.

Είναι σαφές πως ο λόγος για τον οποίο έγινε αυτή η πρόνοια είναι ότι, ακόμα και την εποχή που διατυπωνόταν η συμφωνία της Ζυρίχης, υπήρχαν αμφιβολίες για το επιθυμητό πρακτικό μιας τέτοιας διευθέτησης και, κατά συνέπεια θερήθηκε αναγκαίο να δοθεί στον πρόεδρο και τον αντιπρόεδρο η εξουσία να επανεκτιμήσουν το θέμα εντός συγκεκριμένης περιόδου από την ημέρα της ανεξαρτησίας.

Αν υποστηριχθεί ότι η πρόνοια διαχωρισμού των δήμων στις πέντε κυριώτερες πόλεις έγινε για να προστατευθούν οι Τούρκοι κάτοικοι αυτών των πόλεων, από διακρίσεις, μπορούν ως προς αυτό να προσφερθούν άλλες διασφαλίσεις, όπως:

α). Το δημοτικό συμβούλιο καθεμιάς από τις πέντε πόλεις θα απαρτίζεται από Έλληνες και Τούρκους συμβούλους κατ αναλογία προς τον αριθμό των Ελλήνων και Τούρκων δημοτών, από τους οποίους θα εκλέγονται αντιστοίχως.

β). Από τον ετήσιο προϋπολογισμό αυτών των πόλεων, αφού αφαιρεθούν οι δαπάνες των κοινών υπηρεσιών, θα δατίθεται ένα ποσό ανάλογο προς τον αριθμό των Τούρκων κατοίκων των πόλεων και θα δαπανάται για τους δημοτικούς σκοπούς που υποδεικνύουν οι Τούρκοι σύμβουλοι.

7. Να ενοποιηθεί η απονομή της δικαιοσύνης.

Το Σύνταγμα διαχωρίζει την απονομή της δικαιοσύνης με κοινοτικά κριτήρια προνοώντας ότι σε όλες τις υποθέσεις, αστικές και ποινικές, ένας Έλληνας πρέπει να δικάζεται από Έλληνα δικαστή, ένας Τούρκος από Τούρκο και ότι οι υποθέσεις που περιλαμβάνουν Έλληνες και Τούρκους, όσο ασήμαντες

κι αν είναι πρέπει να δικάζονται από μικτό δικαστήριο που απαρτίζεται από Έλληνα και Τούρκο δικαστή.

Ο διαχωρισμός αυτός όχι μονον είναι εντελώς περιττός, αλλά, το σημαντικότερο, είναι επιζήμιος στην υπόθεση της δικαιοσύνης. Η ίδια η έννοια της δικαιοσύνης αποκλείει διακρίσεις.

Το ίδιο το γεγονός ότι ένας Έλληνας πρέπει να δικάζεται από Έλληνα και ένας Τούρκος από Τούρκο είναι από μόνο του προσβολή της αμεροληψίας και της ακεραιότητας των δικαστών. Είναι αναπόφευκτο ότι όταν ένας δικαστής αποκτά δικαιοδοσία με κοινοτικά κριτήρια αρχίζει να σκέπτεται ότι τα συμφέροντα της κοινότητας του κινδυνεύουν και ο ίδιος βρίσκεται εκεί για να τα προστατεύσει. Συνεπώς ο δικαστής θα χάσει βαθμιαία την αίσθηση ότι είναι δικαστής υπεράνω κοινοτικών κριτηρίων. Τούτο ισχύει ιδιαίτερα στις μικτές υποθέσεις, όπου κάθε δικαστής θα φθάσει κάποια στιγμή να αισθάνεται ότι η παρουσία του είναι αναγκαία για να προστατεύσει το μέλος που ανήκει στην κοινότητα του από την ενδεχόμενο αδικία του του συναδέλφου του δικαστή. Συνέπεια είναι ότι οι δικαστές θα χάσουν τον αμοιβαία σεβασμό τους, θ αρχίσουν να αλληλοαντιμετωπίζονται με υποψία και ίσως αναπτύξουν τη νοοτροπία, όχι του δικαστή, αλλά του διαιτητή που ορίζει το ένα από τα μέρη σε μια διαφωνία. Η νοοτροπία αυτή θα περάσει βαθμιαία στο νου ολόκληρου του λαού, ο οποίος θα θεωρεί τους δικαστές συνηγόρους της κοινοτικής του υπόθεσης και θα περιμένει απ αυτοούς να ενεργούν κατ αυτόν τον τρόπο.

Μια άλλη συνέπεια της διχοτομήσεως της δικαιοσύνης είναι ότι το κοινό θα φθάσει να συγκρίνει τις ποινές που επιβάλλουν οι Έλληνες δικαστές στους Έλληνες κι οι Τούρκοι δικαστές στους Τούρκους και θα βγάζει συμπεράσματα απ αυτές τις συγκρίσεις. Λόγω του γεγονότος ότι η δικαιοδοσία

των δικαστών βασίζεται σε κοινοτικά κριτήρια, αποτέλεσμα αυτών των συγκρίσεων θα είναι να υιοθετηθεί η πεποίθηση ότι υπάρχει διαφορετική δικαιοσύνη για τους Έλληνες και διαφορετική για τους Τούρκους. Κι αυτό θα μειώσει το σεβασμό του λαού για την απονομή της δικαιοσύνης.

Με τον τρόπο αυτό, όχι μόνο θα παύσει να αποδίδεται δικαιοσύνη, αλλά θα παύσει να φαίνεται ότι αποδίδεται. Τίποτα δεν είναι πιο σίγουρο ότι θα υπονομεύσει τη δικαιοσύνη και θα προκαλέσει τον εξευτελισμό της από την κατάσταση που περιγράφηκε.

Πέρα από τις παραπάνω πλύ σημαντικές σκέψεις, το σύστημα που πρέπει να οργανωθεί για την εφαρμογή αυτών των συνταγματικών προνοιών είναι επίσης αιδικαιολογήτως δαπανηρό.

Επειδή οι Ελληνικές υποθέσεις είναι περισσότερο πολυάριθμες από τις τουρκικές υποθέσεις, οι Έλληνες δικαστές επωμίζονται έναν πλύ μεγαλύτερο όγκο εργασίας από τους Τούρκους δικαστές. Λόγω του διαχωρισμού που επιβάλλει το σύνταγμα, οι Τούρκοι δικαστές, έστω και αν δεν είναι πολύ απασχολημένοι και είναι πρόθυμοι, δεν μπορούν να ανακουφίσουν τους Έλληνες συναδέλφους τους αναλαμβάνοντας υποθέσεις στις οποίες τα αντίδικα μέρη είναι Έλληνες. Πρέπει συνεπώς να υπάρχει αριθμός δικαστών μεγαλύτερος απ αυτόν που επιβάλλεται από τον αριθμό των υποθέσεων, αν αυτές μπορούσαν να κατανεμηθούν εξίσου. Το γεγονός ότι έστω και μια ασήμαντη υπόθεση, ακόμα και μια προδικαστική έρευνα, πρέπει να κριθεί από δυο δικαστές, αν τα μέρη ανήκουν σε διαφορετικές κοινότητες, οδηγεί σε αδικαιολόγητη σπατάλη χρόνου και χρήματος, καθυστέρηση και ταλαιπωρία των διαδίκων και είναι ένας επιπλέον λόγος για μεγαλύτερο αριθμό δικαστών απ όσους θα ήσαν διαφορετικά αναγκαίοι.

Μια επιπλέον συνέπεια του διαχωρισμού της

απονομής της δικαιοσύνης είναι ο διπλασιασμός της γραμματειακής εργασίας και συνεπώς του δικαστικού προσωπικού, με αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός πρόσθετου οικονομικού βάρους.

Το μέτρο του πολιτισμού μιας χώρας και η σταθερότητα της σε μεγάλο βαθμό εξαρτώνται από την απονομή της δικαιοσύνης κι από την εμπιστοσύνη που απολαμβάνει η δικαστική εξουσία της. Αν η αρχή της δικαιοσύνης υπονομεύεται, οι συνέπειες στο κράτος δεν μπορεί, παρά να είναι σοβαρές και στην Κύπρο, αν συνεχισθεί το παρόν σύστημα, είναι βέβαιοι ότι θα υποφέρει η δικαιοσύνη.

Πριν εφαρμοσθεί το σύνταγμα, το δικαστικό σύστημα που επικρατούσε στην Κύπρο λειτουργούσε εξαιρετικά επί πολλά χρόνια. Η δικαιοσύνη απενέμετο από Έλληνες και Τούρκους δικαστές, έντιμα και αμερόληπτα, αδιακρίτως κοινότητας. Δεν υπάρχει γι αυτό μεγαλύτερο απόδειξη από το γεγονός ότι ακόμα και κατά το αποκορύφωμα της διακοινοτικής διαμάχης, όταν η δικαιοσύνη ήταν ακόμα ενιαία, ποτέ δεν έπεσε η παραμικρή σκιά ή αμφιβολία στην ακεριότητα των δικαστών και ποτέ δεν έγινε παράπονο για την αμεροληψία τους.

Δεν υπάρχει συνεπώς λόγος για την επιβολή περιορισμών στη δικαιοδοσία των δικαστών της Δημοκρατίας με κοινοτικά κριτήρια και την κατ'αυτόν τον τρόπο καθιέρωση ενός συστήματος που προορίζεται να υπονομεύσει τη δικαιοσύνη, ενώ συγχρόνως δύσκολα εφαρμόζεται.

8. Να καταργηθεί η διάκριση των δυνάμεων ασφαλείας σε αστυνομία και χωροφυλακή.

Από την ημέρα της ανεξαρτησίας, οι δυνάμεις ασφαλείας της Δημοκρατίας έχουν διαχωρισθεί σε αστυνομία και χωροφυλακή και λειτουργούν σαν δύο χωριστά διαφορετικά σώματα σε καθορισμένες

περιοχές και υπό χωριστή διοίκηση.

Ο διαχωρισμός αυτός των δυνάμεων ασφαλείας είναι τελείως περιττός και πρέπει να καταργηθεί για τους εξής λόγους:

α. Με την ύπαρξη δυο δυνάμεων υπό χωριστή διοίκηση, ήταν απαραίτητη η δημιουργία χωριστής κεντρικής διοίκησης για την καθεμιά. Τούτο οδήγησε σε περιττές δαπάνες.

β. Η δημιουργία χωριστών διοικήσεων επέβαλε τη συγκέντρωση πολλών αξιωματικών στην έδρα κι αυτό προκαλεί σπατάλη προσωπικού, ιδιαίτερα στους ανώτερους βαθμούς. Τουλάχιστον **200** αξιωματικοί απασχολούνται σε επιπρόσθετες διοικητικές θέσεις λόγω του διαχωρισμού και διπλασιασμού της διοίκησης. Υπάρχει επίσης τώρα μια μεγαλύτερη αναλογία αξιωματικών προς άνδρες, χωρίς αντίστοιχη αύξηση της συνολικής αριθμητικής δύναμης. Αυτή η αύξηση σε προσωπικό κοστίζει στο κράτος ένα επιπλέον ποσό **150.000** λιρών το χρόνο.

γ. Λόγω του διαχωρισμού των δυνάμεων ασφαλείας και του διπλασιασμού της διοίκησης τους, και στο επίπεδο της κεντρικής διοίκησης και στο επίπεδο των τμημάτων, η ισχύς και η συνοχή των δυνάμεων ασφαλείας έχει επηρεασθεί αρνητικά και οδηγεί μεταξύ άλλων στην έλλειψη ομοιομορφίας στην πειθαρχία και σε τριβές μεταξύ των δυο χωριστών σωμάτων.

δ). Σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης ή άλλης σοβαρής καταστάσεως, κανένα σώμα δεν θα έχει εύκολα διαθέσιμη για άμεση χρήση την πλήρη ισχύ των δυνάμεων ασφαλείας και των εφεδρειών τους.

Τέλος, η εμπειρία που αποκτήθηκε όταν υπήρχε μόνο ένα σώμα, η αστυνομία, το οποίο εργαζόταν αποτελεσματικά και αποδοτικά επί τόσα χρόνια, αποδεικνύει ότι δεν υπάρχει σοβαρός λόγος για το διαχωρισμό των δυνάμεων ασφαλείας σε αστυνομία και

χωροφυλακή, μια επιλογή που δε δικαιολογείται ούτε από το μέγεθος του νησιού.

9. Να καθορίζεται με νόμο η αριθμητική δύναμη των δυνάμεων ασφαλείας και των δυνάμεων άμυνας.

Το σύνταγμα προνοεί ότι οι δυνάμεις ασφαλείας της Δημοκρατίας θα απτελούνται από την αστυνομία και τη χωροφυλακή και θα έχουν δύαμη **2.000** αδρών, που μπορούν να μειωθούν ή να αυξηθούν κατόπιν συμφωνίας προέδρου και αντιπροεδρου της Δημοκρατίας.

Πρόκειται για μια ανεφάρμοστη πρόνοια επειδή κι αν ακόμα ο πρόεδρος και ο αντιπρόεδρος συμφωνήσουν στην αύξηση της αριθμητικής δυνάμεως των δυνάμεων ασφαλείας, μια τέτοια συμφωνία δεν θα έχει κανένα απολύτως αποτέλεσμα, αν η Βουλή των αντιπροσώπων δεν εγκρίνει αύξηση στον προϋπολογισμό δαπανών. Σύμφωνα με το σύνταγμα, ο πρόεδρος και ο αντιπρόεδρος δεν μπορούν, συμφωνώντας να αυξηθούν οι δυνάμεις ασφαλείας, να προκαλέσουν αύξηση στις πάγιες δαπάνες.

Το ερώτημα της αύξησης ή μείωσης της αριθμητικής δυνάμεως των δυνάμεων ασφαλείας πρέπει κατ αρχήν να αποφασίζεται από το υπουργικό συμβούλιο με τον συνήθη τρόπο και να θεσπίζεται με νόμο που ψηφίζει η βουλή.

Το σύνταγμα προνοεί ότι η Δημοκρατία θα έχει στρατό **2.000** ανδρών. Η πρόνοια αυτή είναι ανεφάρμοστη εφ όσον η συμπλήρωση της αριθμητικής δυνάμεως του στρατού δεν μπορεί να λάβει χώρα αν δεν εγκρίνει η βουλή των αντιπροσώπων την απαιτούμενη δαπάνη. Επιπλέον, δεν υπάρχει πρόνοια για αύξηση ή μείωση, ανάλογα με τις φυσιολογικές απαιτήσεις, της αριθμητικής δυνάμεως του στρατού. Πρέπει λοιπόν να ληφθεί συνταγματική πρόνοια ότι η Δημοκρατία θα έχει δυνάμεις άμυνας, όπως θα καθορίζεται με νόμο.

10. Να τροποποιηθεί κατ αναλογία προς τον πληθυσμό Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων η αναλογία συμμετοχής Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων στη σύνθεση της δημόσιας υπηρεσίας και των δυνάμεων της Δημοκρατίας.

Το σύνταγμα προνοεί ότι το **70%** της δημόσιας υπηρεσίας θα αποτελείται από Ελληνοκυπρίους και το **30%** από Τουρκοκυπρίους. Προβλέπεται επίσης ότι η αναλογία αυτή θα εφαρμόζεται, κατά το δυνατόν, σε όλες τις βαθμίδες της δημόσιας υπηρεσίας.

Προνοεί επίσης το σύνταγμα ότι οι δυνάμεις ασφαλείας θα αποτελούνται κατά το **70%** από Ελληνοκυπρίους και κατά **30%** από Τουρκοκυπρίους και ο στρατός κατά **60%** από Ελληνοκυπρίους και **40%** από Τουρκοκυπρίους.

Είναι παραδεκτό ότι η σωστή διαχείριση μιας χώρας εξαρτάται από την αποτελεσματικότητα της δημόσιας υπηρεσίας της. Τούτο έχει ιδιαίτερη σημασία για την Κύπρο εξαιτίας του γεγονότος ότι, ως συνέπεια της ενεξαρτησίας, έχουν δημιουργηθεί νέοι θεσμοί, που προσθέτουν κι άλλη πολυπλοκότητα στα συνήθη προβλήματα διαχείρισης της χώρας. Επιπλέον η κυβέρνηση αναλαμβάνοντας ένα πενταετές πρόγραμμα ανάπτυξης, που προβλέπει κρατικές δαπάνες **10** περίπου εκατομμυρίων λιρών το χρόνο, προσθέτει ένα επιπλέον βάρος στη δημόσια υπηρεσία.

Το ποσοστό συμμετοχής των δυο κοινοτήτων στη δημόσια υπηρεσία όπως το καθορίζει το σύνταγμα, δεν έχει σχέση με το αληθινό ποσοστό Ελλήνων και Τούρκων κατοίκων του νησιού, που είναι **81,14%** Έλληνες και **18,86%** Τούρκοι.

Γενικά, κάθε πρόβλεψη, ότι ορισμένες θέσεις στη δημόσια υπηρεσία ή ορισμένο ποσοστό τέτοιων θέσεων διαφυλάσσονται για άτομα του ανήκουν σε μια κοινότητα, θρησκευτική ομάδα ή εθνική μειονότητα, είναι αντίθετη προς τις διεθνώς αποδεκτές αρχές των

ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ετσι, το άρθρο **21 (2)** της παγκόσμιας διακήρυξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών προβλέπει ότι "καθένας έχει δικαίωμα ίσης προσπέλασης στη δημόσια υπηρεσία της χώρας του".

Μπορεί βεβαίως να υποστηριχθεί ότι ο καθορισμός ποσοστού συμμετοχής μιας κοινότητας στη δημόσια υπηρεσία μιας χώρας έχει σκοπό να εξασφαλίσει στους πολίτες που απαρτίζουν αυτή την κοινότητα το δικαίωμα ίσης προσπέλασης στη δημόσια υπηρεσία της χώρας.

Ο καλύτερος τρόπος διασφάλισης του δικαιώματος ίσης συμμετοχής στη δημόσια υπηρεσία δεν είναι με τον καθορισμό ποσοστού, αλλά με πρόνοιες στο σύνταγμα, οι οποίες δίνουν το δικαίωμα στους πολίτες, που το ζητούν και δε διορίζονται στη δημόσια υπηρεσία, να αμφισβητήσουν την απόφαση της διορίζουσας αρχής ενώπιον του αρμοδίου δικαστηρίου με το επιχείρημα ότι έγινε διάκριση σε βάρος τους.

Αν όμως η μέθοδος που θα ακολουθηθεί για την εξασφάλιση ισότητας προσπέλασης στη δημόσια υπηρεσία, είναι ο καθορισμός ποσοστού συμμετοχής μιας κοινότητας στη δημόσια υπηρεσία, τότε, για να ελαχιστοποιηθεί η διάκριση, το ποσοστό αυτό πρέπει να είναι δίκαιο, ώστε να προσφέρει στην κοινότητα που αποτελεί μειονότητα ίσες ευκαιρίες συμμετοχής στη δημόσια υπηρεσία, χωρίς όμως την ίδια στιγμή να παρεμποδίζει την πλειονότητα του πληθυσμού απ το να έχει ίσες ευκαιρίες συμμετοχής στη δημόσια υπηρεσία της χώρας.

Η παρούσα συνταγματική πρόνοια, καθορίζοντας ότι το **70%** της δημόσιας υπηρεσίας πρέπει να είναι Ελληνοκύπριοι, όταν στην πραγματικότητα οι οι Ελληνοκύπριοι αποτελούν περισσότερο από το **81%** του πληθυσμού και ότι το **30%** πρέπει να είναι Τουρκοκύπριοι, όταν στην πραγματικότητα οι Τουρκοκύπριοι αποτελούν λιγότερο από το **19%** του

πληθυσμού, δεν προσφέρει στην πλειονότητα των πολιτών της Δημοκρατίας ίσες ευκαιρίες να συμμετάσχουν στη δημόσια υπηρεσία. Συνεπώς φανερά κάνει διακρίσεις.

Η εφαρμογή της περαιτέρω συνταγματικής πρόνοιας δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στο κράτος.

Κάνει αναγκαία, κατά την αξιολόγηση διορισμών και προβιβασμών, τη χρήση κριτηρίων άλλων από τα παγκοσμίως παραδεκτά, όπως προσόντα, αποτελεσματικότητα και καταλληλότητα του υποψηφίου, επειδή η διορίζουσα αρχή πρέπει να λάβη υπόψη την κοινότητα στην οποία ανήκει ο υποψήφιος. Αποτέλεσμα είναι ότι δεν επιλέγονται πάντοτε οι καλύτεροι υποψήφιοι. Επίσης, δημιουργούνται ιδιαίτερες δυσκολίες στην περίπτωση προβιβασμών. Οι δημόσιοι υπάλληλοι που διαθέτουν όλα τα απαιτούμενα προσόντα για ανώτερες βαθμίδες ίσως χρειασθεί να αγνοηθούν και να προτιμηθούν λιγότερο κατάλληλοι ή αποτελεσματικοί δημόσιοι υπάλληλοι, μόνο και μόνο για να εφαρμοσθεί ένα τεχνητά καθορισμένο ποσοστό συμμετοχής στη δημόσια υπηρεσία. Αποτέλεσμα της κατάστασης που δημιουργείται κατ' αυτόν τον τρόπο είναι ότι επηρεάζεται αρνητικά η αποτελεσματικότητα της δημόσιας υπηρεσίας.

Αν η πρόνοια εφαρμοσθεί χωρίς να επηρεάζεται ο προβιβασμός των δημοσίων υπαλλήλων, η εναλλακτική λύση είναι να δημιουργηθούν περιττές θέσεις και να επιβληθεί πρόσθετο οικονομικό βάρος στο κράτος. Η κυβέρνηση δαπανά σήμερα το **31%** του τακτικού προϋπολογισμού για αμοιβές και άλλες παροχές στους δημόσιους υπαλλήλους, εκτός των συντάξεων. Είναι συνεπώς φανερό ότι κάθε αύξηση ή περιττή δαπάνη για την επέκταση της δημοσίας υπηρεσίας θα ήταν εξαιρετικά επιζήμια στην οικονομία της χώρας.

Επιπλέον όσων αναφέρθηκαν παραπάνω, η πρόνοια αυτή δεν μπορεί να εφαρμοσθεί και για τους εξής

λόγους:

Σε πολλές περιπτώσεις που η επιτροπή δημόσιας υπηρεσίας αποφάσισε να προσφέρει θέσεις στην τουρκική κοινότητα, διαπιστώθηκε ότι δεν υπήρχαν Τούρκοι με τα κατάλληλα προσόντα για να διορισθούν, με αποτέλεσμα να παραμείνουν κενές πολλές θέσεις και σε μερικές περιπτώσεις η επιτροπή αναγκάστηκε να διορίσει προσωρινά Έλληνες έως ότου εμφανισθούν κατάλληλοι Τούρκοι υποψήφιοι.

Σε μερικές περιπτώσεις, το επίπεδο ελαχίστων προσόντων που καθόριζαν τα προγράμματα της υπηρεσίας κατέβηκε περισσότερο, ώστε να διευκολυνθούν οι Τούρκοι υποψήφιοι να μπου στην υπηρεσία, αλλά ακόμα και μ αυτά τα χαμηλότερα επίπεδα δεν μπορούσε να βρεθεί κατάλληλος Τούρκος υποψήφιος.

Το γεγονός ότι η επιτροπή ήταν υποχρεωμένη να αντλήσει από έναν πληθυσμό που αποτελεί λιγότερο από το **19%** του συνολικού πληθυσμού του νησιού για να καλύψει το **30%** των θέσεων της δημόσιας υπηρεσίας, έκανε πολύ δύσκολη την ανεύρεση κατάλληλων Τούρκων για πολλές θέσεις.

Επίσης, οι εργασιακές απαιτήσεις του δημοσίου και τα πρότυπα οικονομικής και επαγγελματικής δραστηριότητας στο νησί, επιβάλλουν να διαθέτει η δημόσια υπηρεσία ένα επαρκές ποσοστό Ελλήνων αξιωματούχων. Το ίδιο το πρόβλημα της γλώσσας το απαιτεί.

Είναι φανερό απ όσα αναφέρθηκαν παραπάνω πως η πρόνοια ότι η δημόσια υπηρεσία πρέπει να απαρτίζεται κατά **30%** από Τούρκους είναι άδικη και επιβάλλει διακρίσεις σε βάρος των Ελλήνων, αλλά επίσης είναι ανεφάρμοστη, δημιουργεί σοβαρές δυσκολίες και παρεμποδίζει την αποτελεσματική λειτουργία της δημόσιας υπηρεσίας.

Οι λόγοι που αναπτύχθηκαν για το ποσοστό συμμετοχής των δύο κοινοτήτων στη δημόσια υπηρεσία

έχουν ακόμα μεγαλύτερη εφαρμογή στο ποσοστό που καθορίστηκε για τη συμμετοχή των δυο κοινοτήτων στις δυνάμεις ασφαλείας.

Πρέπει δε να δηλωθεί ότι η αναλογία **60** προς **40** συμμετοχής Ελλήνων και Τούρκων στο στρατό επιβάλλει σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό δκακρίσεις σε βάρος των Ελλήνων.

Εντούτοις δεν πρέπει να γίνουν απότομα βήματα για να μειωθεί η σημερινή δυσαναλογία Ελλήνων και Τούρκων στη δημόσια υπηρεσία τις δυνάμεις ασφαλείας και το στρατό, στο βαθμό που ξεπερνά την πληθυσμιακή αναλογία. Η σωστή ισορροπία μπορεί να επιτευχθεί με κανονικούς διορισμούς επί μια χρονική περίοδο, ώστε να αποφευχθούν ταλαιπωρίες και αδικίες στο σημερινό προσωπικό των υπηρεσιών της Δημοκρατίας.

11. Να μειωθεί σε πέντε από δέκα ο αριθμός των μελών της επιτροπής δημόσιας υπηρεσίας.

Το σύνταγμα προβλέπει ότι θα υπάρχει επιτροπή δημόσιας υπηρεσίας, η οποία θα απαρτίζεται από πρόεδρο και εννέα άλλα μέλη που διορίζονται από κοινού από τον πρόεδρο και τον αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας και ότι τα επτά μέλη της επιτροπής θα είναι Έλληνες και τα τρία Τούρκοι.

Η πείρα απέδειξε στην πράξη ότι, για το σκοπό για τον οποίο προορίζεται η επιτροπή δημόσιας υπηρεσίας κι έχοντας κατά νου τη φύση των καθηκόντων που πρέπει να επιτελεί, είναι ένα πολύ μεγάλο σώμα για να έχει αποδοτικότητα.

Ενα μικρότερο σώμα θα έχει περισσότερες ευκαιρίες να εξασφαλίσει στενότερη συνεργασία και κατανόηση μεταξύ των μελών του και να κερδίσει περισσότερο χρόνο, που σήμερα σπαταλάται σε μακροσκελείς ομιλίες εξαιτίας της διαφοράς γνώμης μεταξύ των πολλών μελών της. Γενικά, θα προκύψει μια

πιο εποικοδομητική προσέγγιση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η Επιτροπή.

12. Να λαμβάνονται με απλή πλειοψηφία όλες οι αποφάσεις της επιτροπής δημόσιας υπηρεσίας.

Το σύνταγμα, προβλέπει ότι οι αποφάσεις της επιτροπής δημόσιας υπηρεσίας πρέπει να λαμβάνονται με την απόλυτη πλειοψηφία των μελών της.

Η γενική αυτή πρόβλεψη όμως διασκευάζεται από άλλες πρόνοιες του συντάγματος, που επιβάλλουν σε ζητήματα διορισμών, προβιβασμών, μεταθέσεων και πειθαρχίας να περιλαμβάνει αυτή η πλειοψηφία ένα συγκεκριμένο ελάχιστο αριθμό ελληνικών και τουρκικών ψήφων, ανάλογα με το εάν η απόφαση αφορά Έλληνα ή Τούρκο. Με δύο λόγια, δίνεται εξουσία βέτο σε ένα τμήμα των Ελλήνων η Τούρκων μελών για να ακυρώσουν τις αποφάσεις της πλειοψηφίας.

Είναι φανερό ότι αυτή η διαδικασία λήψης αποφάσεων από την επιτροπή δημόσιας υπηρεσίας δημιουργεί μια κατάσταση όπου οι Έλληνες και οι Τούρκοι μέλη της αισθάνονται ότι ο υπέρτατος σκοπός τους, ως μέλη της επιτροπής, είναι να προστατεύσουν τα ελληνικά και τουρκικά συμφέροντα, κι όχι να υπηρετήσουν τα πραγματικά συμφέροντα της δημόσιας υπηρεσίας. Έτσι ακόμα και στον τρόπο απόφασης για ένα ζήτημα, κοινοτικά κριτήρια επικαλύπτουν τα γενικώς αποδεκτά κριτήρια που υιοθετούν παρόμοια σώματα άλλου. Τούτο έχει ιδιαίτερη σημασία εφόσον η επιτροπή δημόσιας υπηρεσίας, εκτός του ότι είναι διορίζουσα αρχή, αποτελεί και το πειθαρχικό συμβούλιο της δημόσιας υπηρεσίας.

Επιπλέον, η διαδικασία που διατυπώνεται στο σύνταγμα δημιουργεί καταστάσεις, οι οποίες καταλήγουν σε αδιέξοδα και προκαλούν συνθήκες αβεβαιότητας στους δημόσιους υπαλλήλους, ενώ συχνά παρεμποδίζουν το γρήγορο διορισμό αξιωματούχων σε

ζωτικές θέσεις.

Εάν επιτραπεί να συνεχισθεί αυτή η κατάσταση, αποτέλεσμα θα είναι η υπονόμευση της αποδοτικότητας της δημόσιας υπηρεσίας.

Μπορεί να υποστηριχθεί ότι κατά τη λήψη αποφάσεων η επιτροπή δημόσιας υπηρεσίας ίσως ενεργήσει με τρόπο που επιβάλλει διακρίσεις. Σε μια τέτοια περίπτωση υπάρχει η επαρκής θεραπεία που προσφέρουν τα άρθρα **6** και **146** του συντάγματος. Το πρώτο απαγορεύει τις διακρίσεις σε βάρος οποιασδήποτε από τις δυο κοινότητες ή οποιουδήποτε ατόμου προσωπικά ή υπό την ιδιότητα του μέλους μιας κοινότητας, ενώ το δεύτερο προβλέπει ότι κάθε άτομο μπορεί να καταφύγει στο συνταγματικό δικαστήριο εναντίον οποιασδήποτε απόφασης, πράξης ή παράλειψης αντίθετης προς οιαδήποτε πρόνοια του συντάγματος, μία εκ των οποίων είναι το άρθρο **6**, αν προσβάλλεται οποιοδήποτε έννομο συμφέρον του είτε ατομικά είτε υπό την ιδιότητα του μέλους μιας κοινότητας.

13. Να καταργηθεί η ελληνική κοινοτική συνέλευση.

Το σύνταγμα προβλέπει ότι θα υπάρχουν δύο κοινοτικές συνελεύσεις, μια ελληνική και μια τουρκική, που η κάθε μια θα έχει δικαιοδοσία σε θέματα θρησκείας, παιδείας, πολιτιστικών υποθέσεων και προσωπικού **status** πάνω στα μέλη της αντίστοιχης κοινότητας τους, καθώς και έλεγχο των κοινοτικών συνεταιρισμών.

Η πρόνοια αυτή φαίνεται να κατάγεται από την έννοια ότι η Δημοκρατία δεν πρέπει να επεμβαίνει σε θρησκευτικά, εκπαιδευτικά, πολιτιστικά και άλλα ζητήματα που η διαχείριση τους πρέπει να θεωρείται διασφαλισμένο δικαίωμα στην περίπτωση της μειονότητας.

Όταν η έννοια αυτή επεκτάθηκε και στην ελληνική πλειονότητα, αποτέλεσμα ήταν να τεθεί ολόκληρη η παιδεία της χώρας εκτός της σφαίρας της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής της Κυβέρνησης να δημιουργηθούν οικονομικά προβλήματα κι άλλες δυσκολίες στις κοινοτικές συνελεύσεις με αρνητικούς αντικτύπους στο κράτος. Για να ελαχιστοποιηθούν οι δυσκολίες αυτές, οι κοινοτικές συνελεύσεις πρέπει να καταργηθούν και να καθιερωθεί ένα νέο σύστημα που θα επιτρέπει την αντικατάσταση τους από κατάλληλες υπηρεσίες και θεσμούς.

Αν η τουρκική κοινότητα, όμως, επιθυμεί να διατηρήσει την κοινοτική συνέλευση της στο καινούργιο σύστημα, μια τέτοια επιλογή είναι ελεύθερη.

Ασχολήθηκα με μερικές δυσκολίες που δημιούργησε το σύνταγμα μας. Καταλήγοντας θέλω να υπογραμμίσω ότι δεν είναι πρόθεσή μου με οποιαδήποτε από τις προτάσεις αυτές να αφαιρεθούν από την τουρκική κοινότητα τα ορθά δικαιώματα και συμφέροντα της ή οι ενδεδειγμένες διασφαλίσεις της. Σκοπός μου είναι να αφαιρεθούν ορισμένες αιτίες τριβής και εμπόδια στην ομαλή λειτουργία του κράτους.

Κύριος στόχος ενός συντάγματος πρέπει να είναι η εντός των πλαισίων του διασφάλιση της σωστής λειτουργίας του κράτους και όχι η δημιουργία πηγών ανωμαλίας και σύγκρουσης. Η πείρα απέδειξε ότι το σύνταγμά μας δεν εξηηρετεί αυτό το στόχο και ορισμένες από τις πρόνοιες του έχουν δημιουργήσει μεγάλες δυσκολίες στην πράξη. Για το συμφέρον του λαού μας πρέπει να διορθώσουμε αυτό. Ειλικρινά πιστεύω ότι η προτεινόμενη διευθέτηση των διαφόρων σημείων δυσκολίας θα είναι προς όφελος ολόκληρου του κυπριακού λαού. Ελπίζω ότι οι Τουρκοκύπριοι θα συμφωνήσουν με αυτή την άποψη.

Αρχιεπίσκοπος Μακάριος

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ ΓΙΩΡΚΑΤΖΗΣ

Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας.